

A86/33

25 augustus 1986

CPSU-PRIMAAT IN HET SOVJETRUSSISCHE BUITENLANDSE BELEID

Uit bepaalde berichten in de Sovjetmedia en uit commentaren daarop in de internationale pers is duidelijk geworden dat er onder partijleider GORBACHEV een ingrijpende reorganisatie heeft plaatsgevonden binnen het Sovjetrussische buitenlands politieke apparaat. De essentie van de veranderingen lijkt erop neer te komen dat het zwaartepunt van de buitenlandse beleidsvorming niet langer bij het Sovjetministerie van Buitenlandse Zaken ligt zoals onder het ministerschap van GROMYKO het geval was, maar intussen verschoven is naar de leidinggevende partijorganen.

In dat proces wordt een zeer belangrijke rol gespeeld door het International Department van het Centraal Comité van de CPSU.

CPSU-PRIMAAT IN HET SOVJETRUSSISCHE BUITENLANDSE BELEID

In juni van dit jaar werd bekend dat het ministerie van Buitenlandse Zaken drastisch was gereorganiseerd. Daarbij werd onder andere de nog van voor de Octoberrevolutie daterende indeling in territoriale afdelingen gemoderniseerd. Zo vond er binnen de Europese Afdelingen een herschikking plaats, onder meer resulterend in een nieuwe Directie Socialistische landen in Europa, waarin de oude Vierde en een deel van de Vijfde Afdeling werden samengevoegd met de Oostduitse poot van de Derde Afdeling, waaronder tot dan toe behalve de DDR ook de Bondsrepubliek en Oostenrijk ressorteerden. Bovendien werden er nieuwe functionele afdelingen opgezet voor bv. wapenbeheersing en ontwapening en voor humanitaire en culturele betrekkingen.

Opvallend was ook de omvang van het aantal personele mutaties binnen het Buza-apparaat. Sinds GORBACHEV in maart van het vorig jaar tot partijleider werd gekozen zijn er op zeker veertig posten nieuwe ambassadeurs benoemd. Voorts zijn er sinds december 1985 zes nieuwe vice-ministers aangesteld en werden er in mei van dit jaar twee nieuwe eerste vice-ministers aangewezen in de plaats van Viktor MALTSEV en Georgiy KORNIENKO, die sinds november 1979 deze functie hadden bekleed. MALTSEV verdween door de zijdeur als ambassadeur naar Joegoslavië. KORNIENKO werd evenwel benoemd tot eerste plv. hoofd van het International Department (ID) van het CC van de CPSU, wat neerkomt op een promotie. Door deze overplaatsing heeft het ID/CC/CPSU nu twee eerste plv. hoofden, omdat Vadim V. ZAGLADIN, die al in 1975 als zodanig aantrad, in functie is gebleven.

KORNIENKO, die als eerste vice-minister verantwoordelijk was voor o.m. de relaties met de Verenigde Staten en voor ontwapeningsaangelegenheden, is na zijn benoeming in het ID feitelijk de rechterhand geworden van Anatolij DOBRYNIN. Deze voormalige ambassadeur in de Verenigde Staten is in maart j.l. tijdens het 27e CPSU congres tot CC-secretaris benoemd en staat sindsdien aan het hoofd van het International Department. Onder DOBRYNIN, die door USSR-kenner Michel TATU in Le Monde is gekwalificeerd als de belangrijkste adviseur van partijleider GORBACHEV en in de International Herald Tribune als een sleutelfiguur op buitenlands politiek terrein, is het ID wezenlijk van karakter veranderd.

Tot voor kort hield het ID zich vrijwel uitsluitend bezig met de relaties met buitenlandse niet-regerende CP-en en bevrijdingsbewegingen, maar speelde zij nauwelijks een rol in de buitenlandse politiek in het algemeen. De beleidsbepaling op dit terrein was, zeker in de laatste jaren van de BREZHNEV-periode, geheel een zaak geworden Buza-minister en Politburolid GROMYKO, die zijn collega's binnen de tot beslissen bevoegde partijorganen alleen nog maar voor de vorm zou hebben geconsulteerd. Aan deze praktijk is volgens uitlatingen van Sovjetfunctionarissen in de diplomatieke sfeer nu definitief een einde gemaakt. De eerste stap daartoe was uiteraard de vervanging in juli 1985 van GROMYKO door SHEVARDNADZE als minister van Buitenlandse Zaken. De nieuwe minister lijkt zich - hoewel zelf Politburolid - praktisch te beperken tot de uitvoering van het buitenlands beleid. Dat beleid zelf wordt echter binnen de competente partijinstanties vastgesteld, waarbij m.n. GORBACHEV grote invloed heet uit te oefenen. Daarin lijkt Sovjetpresident en Politburolid GROMYKO weinig of geen inbreng meer te hebben ondanks zijn jarenlange ervaring op dat gebied. Illustratief was GROMYKO's afwezigheid op een eind mei gehouden bijeenkomst op het ministerie van Buitenlandse Zaken, waar de hoofden van alle Sovjetrussische vertegenwoordigingen in het buitenland werden toegesproken door minister SHEVARDNADZE en partijleider GORBACHEV. Volgens overigens

onbevestigde berichten is daar toen een herwaardering van de buitenlands politieke prioriteiten aan de orde geweest en is er gesproken over nieuwe onderhandelingstactieken. GORBACHEV zou in dat verband hebben geklaagd over het negatieve imago van het BuZa-ministerie in het buitenland als gevolg van GROMYKO's starre onderhandelingsaanpak, die hem de bijnaam Mr. Njet heeft opgeleverd.

Duidelijk is langzamerhand wel, dat bij de vaststelling van het buitenlands beleid het zwaartepunt verlegd is van het ministerie van BuZa naar de voor dit terrein verantwoordelijke partijorganen. Sovjetrussische diplomatieke kringen hebben bevestigd dat het ministerie inmiddels volledig onder controle staat van de partij en dat de beslissingen worden genomen waar dat in het Sovjetbestel behoort te gebeuren, nl. op het niveau van het Politburo en van de secretaris generaal van de CPSU.

Het karakter van het International Department is onder leiding van CC-secretaris DOBRYNIN dienovereenkomstig veranderd. Het ID beperkt zich niet langer hoofdzakelijk tot de relaties met buitenlandse communistische partijen en anderssoortige groeperingen, maar ontwikkelt zich nu ook tot wat een CC-afdeling tevens geacht wordt te zijn: een beleidsvoorbereidend orgaan of -zoals de IHT dat uitdrukte - een centrum voor de ontwikkeling van politieke opties en alternatieven. Dit heeft zeker bijgedragen tot een in ieder geval meer flexibele en pragmatische presentatie van de buitenlandse politiek van de Sovjet Unie.